

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 4

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: } Sandeiv

Emne: Baking

Bygdelaag:

Oppskr. av: Julekøkken

Gard:

(adresse): Sandeiv

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Både etter eigi røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

og etter vitning frå gamle folk. Helst gamle húsniðe

SVAR

Det er sikkert jo åre kor iddgi hændt
 kvernar vorr nytta. Men mest på kver
 gard var det bekkjindvernar. Ho vo
 her ingi handkvernar i bruk, men ein
 kver finna skeivar rett som det er.
 So kverge ein nytta bekkjindvernar
 var det berre sommale mjøl; no
 kvegrer ein ein sikkert mjøl og no
 av spissa bygg; der ein avlar kveite
 for ein sikkert mjøl som sikkert
 mjøl, men helst til sommale
 Eie bar berre kornet til brød.
 mjøl og malmjøl i det heile.
 Noke serraon har ein iddgi
 på kornet, anna ein at ein kallar
 det einplaste lettakadit

2) Kveiteavla mjøl vark aldri
 sikkert i det til ein nytta bekkjind-
 kvernar

3) Til flatbrød likte ein iddgi ge-
 makt mjøl, men heller iddgi
 heilt nyvale

4) All mat laga av mjøl kallar
 ein grön, Surt kallar ein all
 animalisk mat.

5) Her i bygdi har aldri det ein no
 veit vore mura bakarommar
 på gardane so det vore eg for det gjer
 herre bating tie i steinje på heida
 eller i jarn. I seinare ar etter ein
 fakk Houpirar har mange kelle
 tie i bakke heime, men det er
 ette oppskrifte for kellebøtt
 for det meste.

Hadde hjlesarbeid med bating har
 her ikkje vore, heller ikkje bakstet
 Hjeringsor, som for fra bygdi tie bygdi.

6) Til kvortagsmat er heide-
 kaka mest nytta, ho er laga
 av poteter og mjøl, helst grynmjøl
 ofte blandt med litt sikka røgnmjøl
 Saupemjøl havremjøl, saupemjøl røgn-
 eller sveitemjøl vort også brukte.

Hadde ein like poteter nytta ein
 mjøl og vatn, men det vort avor
 Torre kaka. Ho vort steint på heida
 og laut nytta medan ho var
 ferus. Hadde lett for i mygla.

Ein annan bakelag er mjølden
 kaker. Ein lagte ei røva av söt
 mjølet og mjøl og dette denne
 røva på heide med ei ette eller
 i litt aisa. Forde ho utover tie
 bakestorleik. Ein la ofte ei mjøl-
 kaka oppa ei heidekaka med
 smör og sültes milbon. Men
 dette var helgenmat.

Frå Hardanger har ein 30-50 ar
 sidan fått eit bakelag, kaka-
 kaka. Den går i røva av

haringelefsa. Deines halba
 er laga af vatni og saufrump
 og ellir sikta risgrjóti. Deigju
 eru gjöra. Deigju hvefver einn
 met hrotakjerve til nokko kjútt
 hore leivor eru vauky flat.
 bröt. Lagerb til sau lefsu met
 smör og súkket og rekraft sau
 hegzarnab.

Nordland lefsa har eysnast
 det er vauky lefsa, men "vinnu-
 gen", (smúrningu fyrir einn steikto
 lefsa) er annorleis.

7) Det er vauky at i einn velordna
 heimur hadde ein mat til a ta
 mot iventu gjester, men nokko
 sdrnavn hadde ein illdji for
 det.

8) Brot steikt i glötu eller ortu
 er iðkjast

9) Af flabbrot vor det fleiru slag.
 Harebröt sau vorb nytta til
 holl mat. Lepsbröt sau vorb
 nytta til a blöyta og smörja smör
 þá og vorb hest brötta sau
 ein no brötta skivemat til
 frúkost. nokko skilnad þá matu
 brödt for húsbandsfólk og dei
 annre i húset var det illdji.

Förögillu þá dei ymse flabbrot
 slag var mest hollis dei vorb
 nytta, máten dei vorb ballu
 þá vor evort líken.

10) Þá lefsbröt smúrde ein ranyökt

eller mjølk blande med egg.
Eis Kalla det "röccing". På
Middagslefsu brükte ein berre
vata til "röccing".

Når lefverne var Kjøla ut
vart hau lagt på "hestla" og
steilt ein grav (løypt). So
vort dei lagt i "rúa" på eit
hott eller eit anna sundlag.

Når alle leivane var løypt
tok steilinga til. Leiv for
leiv vort smørde "röccing" på
av eit kvinnfoet. Baksteking
tok den smørde lefsa på flei-
ven burt på hebla og stot
for steilingi. Når leiven
vort sprøsteilt vort dei lagt
i "ny rúa". Ein kjend gögma
lefsu heile halv året. Men
til stöve veistler som brud-
laup, gravar eller til job bakte
ein gjone lefsu som fekk
navn etter tilhöve: julelefsu
brudlaupslefsu o. s. b.

Nokre leivar vort steilt
utan å vera smørde med
"röccing", og nytta som flat-
bröt til middagsmaten.

Når lefsu stilt brukt
vort ho jöskt "limma" d. v. s.
dyrka med vata og lagt inn
i eit kldt til leiven var
heilt mjukt. So vort ho
smørde med smör og ströjt
med sukker. Laustilop og del

app i passe stikje,

(Eg legg ver ein model av
ei ihoptast lefse ferdy til å
skjerast opp.

11) Leiv brøtta ein del i takt
te evne både steikk og i steikk
Leiv brøttast aldri om ei
skjiva av ovensteikk brøt
Det kalla me ei skjiva

12) For brøttles lefsebrøt
me miskebrøt, helst for
foet som skulde vera lang
til ute t. s. på fiske.

Te miskebrøt vort meik
brøtt lefsebrøt av samma-
le røgnjøl med røring
av vatn. Ein hadde då ei
miskerista, som lefse vort
lagt ned i. For å nytta rommet
i kista ut vort lefse, linna
soleis: Ein la der leiv på ei vore
basteledda. Han vort då so vort
at ein skilde brøtta hann i 4. (eg
legg ved merke) So vort han lagt ned
i kista slik at rett sidene lög lang
langvide og brøttit i kista. Dette
laug og i foet, for brøtt hardna
avort foet. Lefse og kling er det
sanne nokkordende, der brøttor ein
lefse både ein leiven og dei
hann er laga ferdy til, deovering.
Andre stader bring her kelt i sinne
hordland er, kling navnet på det
porsvinda og oppbrøtt som

Kling er nok avleid av ordet i
Klinsu: smija.

13) Sjå svar til 12.

Ein b. har ikkje no sennare
for dei einstilde måtar ein lund-
sanna leivane på. Ein breitta
leiven då hoar vor pose mjukt.
Brødet kunde vera steikt laug
til fôr. Ein la lett farg på
vinkelbrødet i kista. På brødrin-
ne på loft eller etabier la ein
ikkje farg.

14-20 Har eg ikkje svora
noko på, du har ikkje har
vora breitt ballarom.

31. Har eg svora på under 51

32) Medleikar vort ofte ut-
sa "it" = trykte ut med leudem.
Vaulg vort medleikarar bakke
it til store leivar og hvor
kalle store it med t. i. it
spammalokkelb ei kvevt
skal.

33) Vaffelkaker de vaulg
gjentekbar mat. Ein lagar
ei rora som til mjelkaker
av mjølt og kvitmjøl og egg.
Dette er til helgenmat, innpa-
re rora av skinn mjølt og
gryn mjøl eller byggmjøl
skindom blanda med havre-
mjøl til hvedesmat.

34-41. Her er ingen segner
inn at "svogater" har
vora nytta.

BYGDØY, 1. juni 1949.

IK

Herr Jens Børretzen,
S a n d e i d .

Vi driv no på med avskriving av emne nr. 4, Baking.
I Dykkar svar på emnet er det ein stad i teksta eit ord
vi ikkje kan tyda.

Det er under spm. 12, og setninga lyder:

" Lefse og kling er det same nokonlunde, Her brukar ein
"lefsa" både um leiven og då han er laga ferdig til

"bløving" "servering"

Vi ville vera svært takksame om De vil lata oss vita
kva dette siste ordet skal tyda.

V y r d s a m t

for

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Brita Sjudaker.

1237

*Knotane de spør om skal
vera "servering" = påsmørk
og kloten i sigkne letter at leiven
var liena = bløyt*

*De lyt årsaka at eg skriv so
uleseleg. Og iudra iode på at De kan
tyda det.*

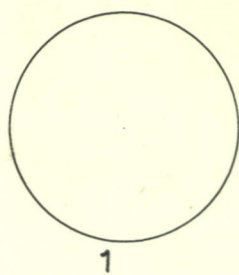
1237
3269

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

*Vyrdset
Jens Børretzen*

*og legg ved sine ihoplegg
Sandeid 2/6 49*

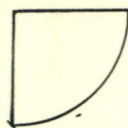

1

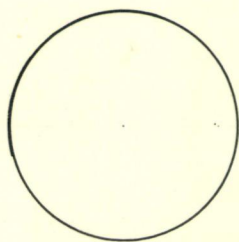

2

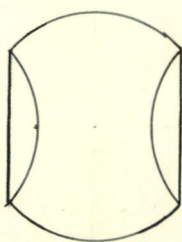

3

Samanlagd leiv til
nistebrot, ferdig
til å leggja i kista.

1

2

3

avskor

avskor

Samanlagd leiv til lefsa.

Streki merker korleis
leiven vart skoren
sund. Avskorane vart
ikkje borne på bordet.

Teikna ut etter papirmynster, som ligg ved svaret.
Mars 1951. R.F.

